

T.C.
KARABÜK ÜNİVERSİTESİ
KAPGEM
KAMU POLİTİKALARI ARAŞTIRMA VE GELİŞTİRME MERKEZİ

TÜRK BİLİM İNDEKSİ MODELİ RAPORU

Editör

Prof. Dr. Fatih KIRIŞIK

Hazırlayanlar

Dr. Öğr. Üyesi Özge YAVUZ
Dr. Öğr. Üyesi İbrahim Fevzi GÜVEN
Öğr. Gör. Dr. Aykut DALAK
Arş. Gör. Okan BAĞDATLIOĞLU
Arş. Gör. Mehmet Arif TÜRKDOĞAN

KAPGEM-1

10.05.2025

GİRİŞ

Dergi indeksleri, belirli kriterler doğrultusunda kapsamlarına aldıkları akademik dergileri sistematik biçimde okuyuculara sunan veri tabanlarıdır. Bu indeksler, bilimsel makalelerin sınıflandırılması, değerlendirilmesi ve merkezi bir noktadan erişilebilir kılınması açısından büyük önem taşımaktadır. Aynı zamanda, yayıncılığın kalitesini ve araştırmalara erişimi artırarak, bilim insanları için güvenilir bir bilgi altyapısı sunarlar. Bu yönüyle, akademik çalışmaların görünürlüğünü ve etki alanını genişleten önemli araçlardır.

Küresel düzeyde kabul görmüş başlıca indeksler arasında Web of Science (WoS), Scopus, Directory of Open Access Journals (DOAJ) ve PubMed yer almaktadır (Falagas vd., 2008). Türkiye özelinde ise TÜBİTAK ULAKBİM tarafından oluşturulan TR Dizin, ulusal bilimsel yayıncılığın kalite standardını belirlemeye ve akademik çalışmalara erişimi artırmaya yönelik önemli bir girişimdir. Günümüzde bu tür saygın indekslerde yer alan yayınlar hem araştırmacılar hem de kurumlar için prestij kaynağı ve referans değeri taşımaktadır. Dolayısıyla indeks sistemleri, bilimsel bilginin dolaşıma girmesi ve değerlendirilmesi açısından vazgeçilmez platformlar haline gelmiştir.

Bu çerçevede, Türk Bilim İndeksi (TBİ), Türk dünyasında üretilen akademik çalışmaları ortak bir çatı altında toplayarak, bu yayınların uluslararası bilim camiasında daha görünür hale gelmesini amaçlayan stratejik bir projedir. TBİ Türk Bilim İndeksi Prof. Dr. Fatih Kırışık tarafından geliştirilmiş bir öneridir. Bu çalışma Türk Bilim İndeksini geniş bir perspektiften ele almaktadır. TBİ, yalnızca bir indeks sistemi olmanın ötesinde, Türk devletleri arasında bilimsel ve entelektüel iş birliğini derinleştirmeyi hedeflemektedir. Akademik entegrasyonu teşvik ederek ortak bilgi üretimini desteklemeyi ve bu yolla bölgesel kalkınmaya katkı sunmayı amaçlayan proje, aynı zamanda bilimsel yayıncılıkta kalite standartlarının oluşturulması ve ortak bir akademik dilin geliştirilmesi açısından da önemli bir adım niteliğindedir.

1-Türk Devletleri Arasında Akademik İş Birliğini Güçlendirme

Türk Dünyasında birlik arayışları yeni bir olgu değildir (Akengin ve Sarybaeva, 2024; Erol, 1999; Turan, 2015). Batılı güçler karşısında yaşanan yenilgiler sonrasında Türk Dünyasının birliği birçok kez gündeme taşınmış; ancak kalıcı çözümler üretilenmemiştir. Bu öneriler arasında en makul ve uygulanabilir olanlardan birisi İsmail Gaspıralı'nın Türk Dünyasının kültürel açıdan birliğinin sağlamasıdır (Kırimer, 2015). Türk Bilim İndeksi, Gaspıralı'nın bu fikrinden ilhamla, akademik alanda kalıcı bir iş birliği modeli inşa etmeyi

amaçlamaktadır. Günümüzde Türk devletleri, ortak tarih, kültür ve dil mirasına sahip olmasına rağmen akademik anlamda parçalı bir yapı sergilemektedir. Türk Bilim İndeksi, aşağıdaki yollarla akademik birlikteliği pekiştirmeyi hedeflemektedir:

- **Ortak Bir Akademik Ekosistem Oluşturma:** Türk üniversiteleri ve araştırma merkezleri için ortak bir akademik veri tabanı sağlayarak bilimsel bilgi paylaşımını hızlandırır. Aynı zamanda, Türk akademik dergilerinin indekslenmesini sağlayarak bölgesel iş birliğini teşvik eder.
- **Ortak Akademik Standartlar ve Kalite Kontrolü:** Bilimsel yayınların belirli standartlara göre değerlendirilmesini teşvik ederek kaliteyi artırır. Yayın süreçlerinin etik standartlara uygun şekilde yürütülmesini sağlamak amacıyla bağımsız hakemlik mekanizmaları geliştirilmelidir.
- **Türk Dillerinde Akademik Yayıncılığı Teşvik Etme:** Türkçe ve diğer Türk dillerinde yapılan akademik çalışmaların uluslararası düzeyde tanınırlığını artırır. Akademik çeviri destekleri sağlanarak, Türkçe yayınların İngilizce ve diğer dillerde de erişilebilir olması teşvik edilmelidir.
- **Akademik Hareketlilik Programları:** Türk devletleri arasında akademisyen ve öğrenci değişim programlarının artırılmasıyla akademik etkileşim ve ortak araştırma kültürü geliştirilecektir.

2- Türk Akademisinin Uluslararası Görünürlüğünü Artırma

Türk akademisinin küresel bilim dünyasında daha fazla yer alması için uluslararası indekslere entegre olması ve akademik yayınlarının atıf alabilirliğinin artırılması gerekmektedir. TBİ, bu sürece aşağıdaki yollarla katkı sunabilir:

- **Atıf Analizi ve Akademik Performans Ölçümü:** Türk akademisyenlerinin yayınlarının atıf sayılarını analiz ederek akademik etkilerini ölçmeye yardımcı olur. Akademik başarı göstergelerinin belirlenmesi ve ödüllendirilmesi yoluyla akademik rekabetçilik teşvik edilir.
- **Uluslararası Dergiler ve Veri Tabanları ile İş Birliği:** Web of Science, Scopus ve diğer küresel akademik indekslerle iş birliği yaparak Türk akademisinin tanınırlığını artırır. Uluslararası akademik yayıncılık standartlarına uyum sağlamak için eğitim programları düzenlenmelidir. Ayrıca, TBİ'nin amaçları doğrultusunda TÜRKSOY, Türk Devletleri Teşkilatı gibi kurumların raporları önerilen indeksin veri tabanına eklenmelidir.

- **Türk Bilim İnsanlarının Küresel Akademik Ağlara Entegrasyonu:** Türk araştırmacıları için uluslararası akademik çevrelere açılma fırsatları yaratır. Türk bilim insanlarının uluslararası konferanslarda ve projelerde daha aktif rol almaları desteklenmelidir. Bu amaç doğrultusunda sözü edilen indekste taranacak yayımlarda Türkçe, İngilizce, Çince ve Rusça genişletilmiş özetlerin olması önerilmektedir. Ayrıca, TBI'de yalnızca dergiler değil, ilgili alanlarda düzenlenen sempozyumlar da taranmalıdır.
- **Bilim Diplomasisini Güçlendirme:** Akademik iş birlikleri sayesinde Türk devletlerinin bilim ve teknoloji alanında ortak politikalar üretmesine zemin hazırlar. Bilim insanlarının ve üniversitelerin politika yapımcılarla daha güçlü ilişkiler kurmaları teşvik edilmelidir.

3- Öneriler/Stratejik Adımlar

Türk Bilim İndeksi'nin başarılı bir şekilde hayata geçirilmesi için aşağıdaki stratejik adımlar atılmalıdır:

- **Devlet Destekli ve Bağımsız Bir Akademik Kurum Kurulmalı:** TBI'nin etkin bir şekilde işlemesi için bağımsız ve uluslararası standartlara uygun bir yapı oluşturulmalıdır.
- **Türk Dünyasındaki Üniversitelerle Ortak Konsorsiyumlar Oluşturulmalı:** Akademik entegrasyonu güçlendirmek amacıyla ortak araştırma merkezleri ve üniversiteler arası iş birlikleri artırılmalıdır. Ayrıca, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Türkiye, Özbekistan, Macaristan ve KKTC'den birçok üniversitenin dahil olduğu Türk Üniversiteler Birliği ile iş birliği yapılmalıdır. Bunlara ek olarak, Türk Dünyasındaki ülkelerin eğitim ve bilim bakanlıkları, araştırma konseyleri, kültürel araştırmalarla ilgilenen kurumlar ve bölgesel gelişime eğilen sivil toplum örgütleri ve uluslararası kurumlarla iş birliği yolları aranmalıdır.
- **Uluslararası Standartlara Uygun Yayın Kabul Kriterleri Geliştirilmeli:** Bilimsel yayınların uluslararası akademik normlara uygunluğu sağlanarak küresel tanınırlık artırılmalıdır. Örneğin; TBI'nin uluslararası akademik standartlara uyumunu sağlamak amacıyla, Avrupa'da uygulanan ERIH PLUS değerlendirme kriterleri örnek alınabilir. Bu yaklaşım, TBI'nin güvenilirliğini artıracak ve uluslararası tanınırlığını pekiştirecektir.

- **Bilimsel Yayınları Destekleyecek Fon Mekanizmaları Oluşturulmalı:** Türk dünyasındaki akademik çalışmaların finansal olarak desteklenmesi için uluslararası fon mekanizmaları geliştirilmeli ve akademisyenlere proje destekleri sağlanmalıdır. Bununla birlikte, TBİ'nin sağlıklı bir şekilde sürdürülebilmesi için kurumsal ve ilgili devletlerden fon destekleri alması sağlanmalıdır.
- **Dijital Altyapı ve Açık Bilim Politikaları Desteklenmeli:** Açık erişimli yayıncılık teşvik edilmeli ve TBİ'nin dijital altyapısı güçlendirilerek akademik bilginin daha geniş kitlelere ulaşması sağlanmalıdır.
- **Pilot Uygulamalar İçin Türk Dünyasının Çeřitli Dergilerinden Destek Alınmalı:** Pilot uygulaması için ilgili ülkelerden en az üç ya da dördünün dâhil olması yeterli görünmektedir. Khazar Journal of Humanities and Social Sciences, Journal of Universal History Studies, Farabi Journal of Social Sciences, Journal of Clinical Medicine of Kazakhstan ve Azerbaijan Medical Journal gibi dergiler önerilen indeksin pilot uygulamaları için indeks taslağına dâhil edilmelidir. Önerilen dergilerin pilot uygulamalarda genişletilmiş özetlerinin Türkçe, İngilizce, Çince ve Rusça dillerinde hazırlanması yeterli olacaktır.

4-Yol Haritası

Kurumsal Yapı

TBİ, devlet destekli ancak bağımsız bir yapıya sahip olacak şekilde kurgulanmalıdır. Yönetim kurulunda farklı Türk devletlerinden temsilciler yer almalı; etik kurullar, danışma kurulu ve teknik ekip gibi birimler yapılandırılmalıdır.

Teknik Altyapı

Web tabanlı indeks platformu kurulmalı; arama motoru, dergi başvuru modülü, çok dilli destek (Türkçe, İngilizce, Rusça ve Çince), kullanıcı paneli gibi bileşenleri içermelidir. Açık erişim ilkesi benimsenerek veri güvenliği ve sürekli yedekleme sağlanmalıdır.

Dergi Kabul Kriterleri

ERIH PLUS kriterlerine uyumlu olacak şekilde:

- Bağımsız hakemlik süreci
- Akademik kurul bilgileri
- ISSN kaydı

-Kurumsal çeşitlilik

-Şeffaf yayın politikası zorunlu tutulmalıdır.¹

**ERIH PLUS'tan farklı olarak başvurularda genişletilmiş özetlerin çok dilli (Türkçe, İngilizce, Rusça ve Çince) olması da bir kriter olarak eklenebilir.

Pilot Uygulama

İlk aşamada Azerbaycan, Kazakistan, Türkiye ve Kırgızistan'dan seçilecek 4–5 akademik dergi (ör. Azerbaijan Medical Journal, Khazar Journal of Humanities and Social Sciences, Journal of Universal History Studies ve Journal of Clinical Medicine of Kazakhstan) ile pilot indeksleme başlatılacaktır. Sistem test edilecek, kullanıcı geri bildirimleri alınarak iyileştirmeler yapılacaktır.

Yaygınlaştırma

Türk Üniversiteler Birliği, TÜRKSOY, Türk Devletleri Teşkilatı gibi kurumlarla iş birliği yapılarak tüm üye ülkelerde tanıtım çalışmaları yürütülecektir. Editör çalıştayları, üniversite tanıtım toplantıları ve dijital broşürlerle farkındalık artırılacaktır.

Uluslararası Entegrasyon

TBİ, orta vadede ERIH PLUS, DOAJ gibi indekslerle karşılıklı tanınırlık hedefleyecektir. Akademik çeviri destekleri ve kalite standartları bu süreci kolaylaştıracaktır.

Finansal Sürdürülebilirlik

Başlangıç aşamasında Türk devletlerinden ve uluslararası kültür/akademi kuruluşlarından fon sağlanmalıdır. Uzun vadede proje tabanlı hibeler, sponsorluklar ve danışmanlık modelleriyle ekonomik sürdürülebilirlik sağlanacaktır.

İzleme ve Geliştirme

Yıllık etki analizi raporları hazırlanmalı, sistematik kullanıcı geri bildirimleri alınmalı ve dergi kabul kriterleri periyodik olarak güncellenmelidir. Akademik danışma kurulu yılda en az bir kez toplanarak strateji güncellemeleri yapmalıdır.

SONUÇ

¹ ERIH PLUS kriterleri için bkz; https://kanalregister.hkdir.no/publiseringskanaler/erihplus/about/criteria_for_inclusion

İsmail Gaspıralı'nın "Dilde, Fikirde ve İş'te Birlik" fikri, aradan geçen bir asra rağmen Türk Dünyasının ortak geleceği açısından hâlâ ilham verici bir vizyon sunmaktadır (Akpınar, 2008). Bölgesel iş birliğinin daha fazla önem kazandığı bugünlerde Türk Bilim İndeksi Türk Dünyasının kültürel birliği açısından büyük önemi haizdir. Türk Bilim İndeksi, Türk akademisinin hem bölgesel hem de uluslararası ölçekte görünürlüğünü artırarak, bilimsel iş birliklerini teşvik eden ve entelektüel bağımsızlığı güçlendiren bir yapı inşa edebilir. Bu indeksin hayata geçirilmesi, Türk devletleri arasındaki akademik entegrasyonu pekiştirecek ve bilim diplomasisi açısından önemli bir atılım sağlayacaktır. TBİ, Türk dünyasının akademik potansiyelini ortaya çıkarmak ve küresel bilim dünyasında daha etkin bir aktör haline gelmesini sağlamak adına stratejik bir adım olacaktır.

KAYNAKÇA

- Akengin, H. ve Sarybaeva, B. (2024). Türk Dünyasında Ortak Kavramsal Çerçevenin Oluşturulmasına Yönelik Bir Değerlendirme. *Marmara Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 11(1), 294-313. doi:10.16985/mtad.1361924
- Akpınar, Y. (2008), *İsmail Gaspıralı Seçilmiş Eserleri II: Fikrî Eserleri*, İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Erol, M. S. (1999), *Hayalden Gerçeğe Türk Birleşik Devletleri*, İstanbul: İrfan Yayıncılık.
- Falagas, M. E., Pitsouni, E. I., Malietzis, G. A. ve Pappas, G. (2008). Comparison of PubMed, Scopus, Web of Science, and Google Scholar: Strengths and weaknesses. *The FASEB Journal*, 22(2), 338-342. doi:10.1096/fj.07-9492LSF
- Kırimer, C. S. (2015), *Gaspıralı İsmail Bey: Dilde, Fikirde, İşte Birlik*, haz., Cezmi Bayram, İstanbul: İstanbul Türk Ocağı Yayınları.
- Turan, R. (2015). Türk Dünyası İçin Ortak Tarih Ders Kitabı Yazımı Meselesi. *Türk Yurdu*, (332), 62-66.

ERIH PLUS kriterleri;

https://kanalregister.hkdir.no/publiseringsskanaler/erihplus/about/criteria_for_inclusion